

Arviointikertomus 2021

23.5.2022

Orimattilan kaupungin tarkastuslautakunta

Orimattilan kaupunginvaltuustolle

Orimattilan kaupungin tarkastuslautakunnan arviointikertomus vuodelta 2021

Sisällysluettelo

1. Tarkastuslautakunnan tehtävät ja toiminta	3
2. Tarkastuslautakunnan edellisen vuoden arviointihavaintojen käsittely	4
3. Talouden arviointi	5
4. Toiminnan arviointi	9
5. Strategian toteutuminen ja tuloksellisuuden kokonaisarviointi	13
6. Muita yleisiä havaintoja	13
7. Yhteenveto.....	14
8. Allekirjoitukset	15
Liite 1 Tunnuslukujen laskentakaavat	1

I. Tarkastuslautakunnan tehtävät ja toiminta

Tarkastuslautakunta antaa kaupunginvaltuustolle tämän arviointikertomuksen ja esittää kuntalain edellyttämällä tavalla arvioinnin tulokset valtuuston asettamien toiminnan ja talouden tavoitteiden toteutumisesta tilikaudelta 2021.

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan on arvioitava, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tarkastuslautakunnan arviointi perustuu kaupungin strategiaan (2018), hallituksen laatimaan toimintakertomukseen, viranhaltijoiden antamiin selvityksiin ja tietoihin, valiokuntien pöytäkirjoihin sekä kaupungin muihin asiakirjoihin. Lisäksi tarkastuslautakunta on tilikauden aikana ja sen jälkeen kuullut viranhaltijoita ja tutustunut eri toimialojen toimintaan.

Kaupunginvaltuusto on nimittänyt valtuustokaudelle 1.8.2021 - 31.5.2025 tarkastuslautakunnan, johon kuuluvat seuraavat jäsenet ja henkilökohtaiset varajäsenet:

Jäsen	Varajäsen
Juha Aalto, pj.	Taisto Lautamatti
Kirsti Laatonen, vpj	Jani Malinen
Tuija Kosonen	Katja Ikonen
Salla Ritala	Sanna Rauta
Saku Salminen	Minna Huttunen

Tarkastuslautakunnan päätöksenteko on tapahtunut puheenjohtajan esittelystä. Lautakunnan sihteerinä on toiminut kaupungin vastuunalainen tilintarkastaja HT, JHT Ville Valkonen Revisium Oy:stä.

Tarkastuslautakunta on todennut seuraavat esteellisyydet:

- Juha Aalto, Orimattilan Yrityskiinteistöt Oy:n hallituksen varapuheenjohtaja 1.9.2021 saakka
- Tuija Kosonen, Orimattilan Yrityskiinteistöt Oy:n hallituksen jäsen 1.9.2021 alkaen sekä Orimattilan Vesi Oy:n hallituksen varajäsen 21.9.2021 alkaen.
- Salla Ritala, opetus- ja kasvatusvaliokunnan sekä hyvinvointivaliokunnan varajäsen 9.8.2021 alkaen
- Kirsti Laatonen, Orimattilan Vesi Oy:n hallituksen jäsen 21.9.2021 saakka

Tarkastuslautakunta on toimikautensa alussa laatinut työlleen suunnitelman vuosien 2021–2025 arviointia varten ja työohjelman tilikaudelle 2021. Suunnitelman mukaan valtuustokauden kuluessa arvioinnin kohteena ovat kaikki merkittävimmät kaupungin toiminnot. Vuosittain laadittavassa työohjelmassa arviointityön painopiste kohdistuu eri toimialoihin. Tilikaudella 2021 arvioinnin painopistealueena on ollut konsernihallinnon toimiala.

Tarkastuslautakunta on tilikauden 2021 arviointia koskien pitänyt 10 kokousta, joissa eri toimialojen viranhaltijat ovat selvittäneet toimialan tai yksikön toimintaa ja taloutta.

Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 84 §:n mukaisten sidonnaisuusilmoitusten käsittely. Sidonnaisuusilmoitus tehdään tarkastuslautakunnalle, joka valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuuston tiedoksi. Tarkastuslautakunta on kuntalain mukaisesti vastaanottanut sidonnaisuusilmoitukset ja niissä tapahtuneet muutokset, ottanut ilmoitukset sidonnaisuusrekisteriin, jota ylläpidetään yleisessä tietoverkossa, ja saattanut ilmoitukset valtuuston tiedoksi.

Osana vuoden 2021 arviointia tarkastuslautakunta on saanut seuraavia selvityksiä:

- tilintarkastajan tarkastussuunnitelman toteutumisesta vuonna 2021
- talous- ja konsernijohtajan esitys vuoden 2022 talousarvion valmistelusta sekä muista talouden ja hallinnon ajankohtaisista asioista
- toimitilajohtajan katsaus tilapalvelujen ajankohtaisista asioista sekä talousarvion 2021 toteutumisesta.
- kaupunkikehitysjohdajan katsaus kaupunkikehityksen- ja teknisen toimialan ajankohtaisista asioista sekä vuoden 2021 talousarvion toteutumisesta
- kaupunginjohtajan selvitys kaupunkikonsernin ajankohtaisista asioista sekä talousarviossa esitettyjen toiminnallisten tavoitteiden toteutumisesta vuonna 2021
- tilintarkastajan väliraportoinnista syyskauden 2021 osalta
- kaupunginhallituksen puheenjohtajan katsaus kaupunginhallituksen alaisen toiminnan ja kaupunkikonsernin ajankohtaisista asioista sekä vuoden 2021 talousarvion toteutumisesta
- opetus- ja kasvatustalouden johtajan selvitys opetus- ja kasvatustoiminnan ajankohtaisista asioista sekä talousarviossa esitettyjen tavoitteiden toteutumisesta 2021
- talous- ja konsernijohtajan esitys vuoden 2021 tilipäätöksestä ja vuoden 2021 talousarviossa esitettyjen toiminnallisten ja taloudellisten tavoitteiden toteutumisesta
- tytäryhtiöiden toimitusjohtajien kuulemiset:
 - o Kiinteistö Oy Orimattilan Vuokratalot

2. Tarkastuslautakunnan edellisen vuoden arviointihavaintojen käsittely

Tarkastuslautakunta esitteli vuoden 2020 arviointikertomuksen kaupunginvaltuuston kokouksessa kesäkuussa 2021. Kaupunginvaltuusto on käsitellyt arviointikertomuksen vuodelta 2020. Valtuusto päätti kehottaa kaupunginhallitusta ottamaan huomioon arviointikertomuksessa esitetyt suositukset valmistellessaan seuraavia talousarvioita ja taloussuunnitelmia.

Kaupunginhallitus on antanut tarkastuslautakunnan huomioista vastineet, joita ovat valmistelleet kaupunginjohtaja ja toimialajohtajat sekä tulosalueiden vastuuhenkilöt. Tarkastuslautakunta toteaa, että saadut vastineet ovat asiallisia ja informatiivisia. Tarkastuslautakunta toivoo, että henkilöstön jaksamiseen ja hyvään työympäristöön kiinnitetään jatkossa erityistä huomiota.

Tarkastuslautakunnalle annetussa kiinteistöveroä koskeneessa vastineessa todettiin, että vuonna 2020 maksuunpannusta kiinteistöverosta noin 10 % tilittyi vasta vuoden 2021 alussa. **Tarkastuslautakunta kysyy, onko kiinteistöverojen jaksottuminen tulevaisuudessakin vastaavan kaltaista.**

Vuoden 2020 arviointikertomuksessa tarkastuslautakunta nosti esiin henkilöstövajeen vaikutukset elinvoiman ja teknisten palvelujen toiminnan kehittämiseen. Lautakunta toteaa, että vuonna 2021 toteutettu hallintosääntöuudistus on ollut oikean suuntainen ja ymmärtää, että Covid 19 -pandemian mukanaan tuomat haasteet ovat vaikeuttaneet toimintaa. Kehitystä parempaan suuntaan ei kuitenkaan vielä ole ollut nähtävissä.

Tarkastuslautakunta kysyi arviointikertomuksessaan, miten siivouksen neliöhintavertailu on toteutettu ja mitkä ovat olleet sen tulokset. Vastineessa on tuotu esiin siivouksen tehokkuutta yksiköittäin. **Tarkastuslautakunta kysyy, mihin siivouksen tehokkuusluku perustuu. Lisäksi lautakunta toivoo, että siivouksen kustannukset avattaisiin yksikkökohtaisesti.**

Vesijohtoverkoston kunto ja kertynyt korjausvelka herättivät huolta tarkastuslautakunnan vuoden 2020 arviointikertomuksessa. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan saatu vastine verkoston tulevaisuuden saneeraus- ja rahoitustarpeista on asianmukainen. Asiaan tulee kuitenkin kiinnittää huomiota talouden suunnittelussa, jotta kertynyt korjausvelka saadaan vähenemään.

Tarkastuslautakunta toteaa, että kaupungin toimintaa ja taloudellisten resurssien tehokasta hyödyntämistä voidaan parantaa mm. digitalisaation kautta. Tämä edellyttää toki henkilöstön riittävää koulutusta.

3. Talouden arviointi

Kuntalain 115 §:n mukaan kaupunginhallituksen on toimintakertomuksessa tehtävä esitys tilikauden tuloksen käsittelystä. Tarkastuslautakunnan tehtävänä on kuntalain 121 §:n mukaan arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää. Tilinpäätöksessä 2021 Orimattilan kaupungin omassa pääomassa oli edellisiltä tilikausilta kertynyttä ylijäämää yhteensä 7,6 milj. euroa. Tilikauden 2021 ylijäämä oli 3,6 milj. euroa. Kaupungilla ei ole kuntalain tarkoittamaa kattamatonta alijäämää.

Käyttötalouden valtuustoon nähden sitovien määrärahojen ja tuloarvioiden toteutuminen 2021

- = toteutunut alkuperäisen määrärahan / tuloarvion puitteissa
- = määrärahaa / tuloarviota on muutettu tilikauden aikana valtuuston päätöksellä ja se on toteutunut
- = määräraha on ylittynyt tai tuloarvio on alittunut

Toimielin 1 000 euroa	Talousarvio alkuperäinen 2021	Talousarvio muutettu 2021	Toteutunut 2021	Poikkeama 2021 vrt. muutettu talousarvio	Tarkastuslau- takunnan arviointi
Kaupunginvaltuusto					
Tulot	0	-	17	17	●
Menot	-148	-	-188	-40	●
Kaupunginhallitus					
Tulot	2 205	2 201	2 769	568	●
Menot	-65 682	-65 890	-64 568	1 321	●
Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta (Opetus- ja kasvatusvaliokunta 1.8.2021 alkaen) *					
Tulot	3 022	2 862	2 894	32	●
Menot	-27 414	-27 216	-27 357	-141	●
Hyvinvointivaliokunta 1.8.-31.12.2021 *					
Tulot	188	-	129	-59	●
Menot	-263	-	-296	-32	●
Elinvoima- ja tekninen valiokunta					
Tulot	4 918	4 776	4 749	-26	●
Menot	-9 370	-8 939	-8 799	140	●
Ympäristövaliokunta					
Tulot	248	204	206	1	●
Menot	-396	-387	-410	-22	●
Käyttötalous yhteensä					
Tulot	10 394	10 232	10 766	533	●
Menot	-103 012	-102 843	-101 613	1 230	●

*= Opetus- ja kasvatusvaliokunnan sekä hyvinvointivaliokunnan osalta on huomattava, että organisaatiomuutos on astunut voimaan 1.8.2021.

Käyttötalous

Käyttötalouden osalta tulot toteutuivat hieman talousarviota parempana ja menot pienempänä. Vuosikate toteutui 4,3 milj. euroa alkuperäistä talousarviota parempana ja 2,8 milj. euroa muutettua talousarviota parempana. Vuosikatteen toteuma oli 9,1 milj. euroa, kun se vuonna 2020 oli 12,4 milj. euroa. Verotulot kasvoivat 1,9 milj. euroa eli 3,2 %, mihin ovat osaltaan vaikuttaneet kunnallisveroprosentin nosto 0,5 %-yksiköllä, sekä yhteisöverotuottojen odotettua parempi kertymä.

Vuoden 2021 taulukko

Verotulojen erittely	Talousarvio	Muutokset	Ta+muutokset	Toteutuma	Poikkeama	Poikk-%
Yhteensä	59 600 000	1 530 000	61 130 000	61 852 349	722 349	1,2
Tilitetty kunnallisovero	51 800 000	1 000 000	52 800 000	53 114 042	314 042	0,6
Osuus yhteisöveron tuotosta	3 100 000	730 000	3 830 000	4 214 794	384 794	10,0
Kiinteistövero	4 700 000	-200 000	4 500 000	4 523 513	23 513	0,5

Yhteisöverokertymä ylitti arvion 10,0 %. Tähän vaikutti mm. kuntien yhteisöverotuottojen kasvu määräaikaisen yhteisöveron jako-osuuskorotuksen johdosta. Kiinteistöverotuksen joustava verovelvolliskohtainen valmistuminen lykkäsi vuoden 2020 kiinteistöveroja verovuoteen 2021, mikä osaltaan kasvatti vuoden 2021 kiinteistöverokertymää.

Vuoden 2021 taulukko

Valtionosuuksien erittely	Talousarvio	Muutokset	Ta+muutokset	Toteutuma	Poikkeama	Poikk-%
Yhteensä	36 100 000	0	36 100 000	36 317 000	217 000	0,6
Kunnan ja peruspalv. Vos	36 100 000	0	36 100 000	21 243 084	-14 856 916	-41,2
Verotulojen vos -tasaus	0	0	0	9 184 740	9 184 740	0,0
Järjestelmämuutoksen tasaus	0	0	0	7 856 268	7 856 268	0,0
Opetus- ja kulttuuritoimi	0	0	0	-1 967 092	-1 967 092	0,0

Valtionosuuksien toteutuma 36,3 milj. on 0,2 milj. euroa alkuperäistä arviota parempi. Valtionosuudet kuitenkin vähentyivät 3,0 milj. euroa, eli 8,3 prosenttia. **Tarkastuslautakunta kysyy, mistä näin suuri pudotus valtionosuuksissa johtuu. Asia ei selviä tilinpäätöksestä.**

Rahoitustuotot

Orimattilan Lämpö Oy maksoi kaupungille vuonna 2021 tavanomaisen 80 teur osingon, kun se vuonna 2020 maksoi osinkoa 976 teur vuonna 2019 toteutetun maakaasuverkon liiketoimintakaupan johdosta.

PHP Holding Oy jatkoi hyvää osingonmaksua vuonna 2021. Yhtiön maksamat osingot vuonna 2021 Orimattilan kaupungille olivat 302 teur, mikä on sama määrä kuin vuonna 2020.

Kymenlaakson Sähkö Oy maksoi vuonna 2021 1,5 milj. euro osingot, missä on noin 0,2 milj. euroa vähennystä vuoteen 2020 nähden. Kaupunki on hankkinut valtuuston 9.6.2021 tekemällä päätöksellä lisää Kymenlaakson Sähkö Oy:n osakkeita 1,5 milj. eurolla Lapinjärven kunnalta.

Rahoitustuottojen ja -kulujen osalta tuotoissa osinkotuotot jäivät 112 teur alle arvioitua. Alhainen korkotaso on edelleen vaikuttanut korkokulujen arvioitua pienempään kertymään, vaikka velkamäärä on kasvanut (lisäys 9,4 milj.).

Investoinnit

Vuosikatteella pystyttiin rahoittamaan noin puolet nettoinvestoinneista, mutta niin investointien rahoittamiseen kuin lainan lyhennyksiinkin tarvittiin edelleen velkarahoitusta. Hyvästä tuloksesta huolimatta toiminnan ja investointien rahavirta on 10,5 milj. euroa negatiivinen. Tarkastuslautakunta on huolissaan siitä, miten investoinnit mitoitetaan taloudellisen kantokyvyn mukaisesti. **Tarkastuslautakunta kysyy, miten kaupunki on suojautunut mahdollisiin merkittäviin korkotasossa tapahtuviin muutoksiin.**

Seuraavassa taulukossa on esitetty kaupungin talouden tunnuslukuja viideltä viimeiseltä vuodelta. Tunnuslukujen laskentakaavat ovat liitteessä I.

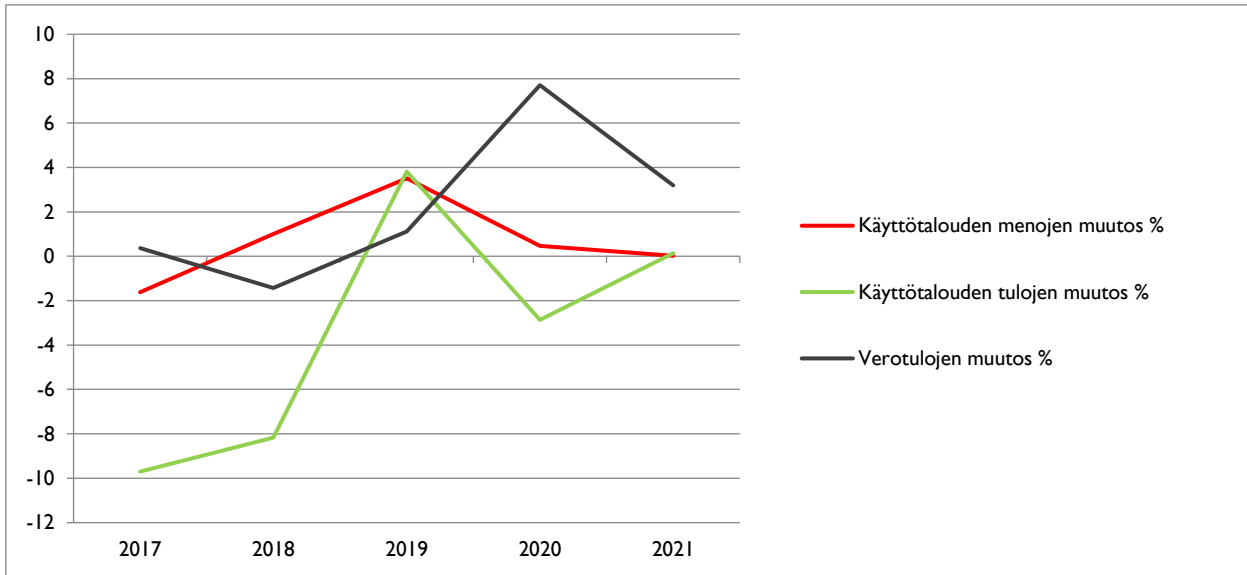
Tunnusluku	Tilinpäätös 2017	Tilinpäätös 2018	Tilinpäätös 2019	Tilinpäätös 2020	Tilinpäätös 2021
Toimintatuotot/toimintakulut %	10,8	9,8	9,8	9,5	10,6
Vuosikate/poistot %	161	63	21	203	167
Vuosikate, € / asukas	338	155	61	784	573
Investointien tulorahoitus %	48,3	20,8	10,6	86,1	44,9
Kassan riittävyys, päivää	19	11	11	33	15
Kaupungin lainakanta 31.12. € / asukas	2 506	2 843	3 091	3 710	4 110
Kaupunkikonsernin lainakanta 31.12. € / asukas	3 608	3 872	4 032	4 678	5203
Kertynyt ylijäämä, € / asukas	741	670	448	473,9	713,4

Kaupungin verotulot kasvoivat edellisvuoteen verrattuna kokonaisuudessaan 1,9 milj. euroa. Tuloverot pysyivät vuoden 2020 tasolla noin 53,1 milj. eurossa. Osuus yhteisöveron tuotosta on kasvanut 1,5 milj. euroa, sekä kiinteistöverotulot 0,4 milj. euroa.

Seuraavassa taulukossa on kuvattu Orimattilan kaupungin verotulojen kehitys vuosina 2017 – 2021:

Veropohja / verotulo	2017	2018	2019	2020	2021
Tuloveroprosentti	20,75	20,75	20,75	20,75	21,25
Tilitetty kunnallisvero, milj. €	48,8	48,4	48,7	53,1	53,1
Osuus yhteisöveron tuotosta, milj. €	2,7	2,4	2,3	2,7	4,2
Kiinteistöverot, milj. €	4,4	4,3	4,6	4,1	4,5

Seuraavassa kaaviossa on kuvattu Orimattilan kaupungin käyttötalouden menojen ja tulojen sekä verotulojen muutoksia.

Vuoden 2017 tulojen voimakkaaseen muutokseen vaikutti perusturvalautakunnan 1,0 milj. euroa pienemmät tulot vuoteen 2016 verrattuna johtuen perustoimeentulotuen siirtymisestä Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi.

4. Toiminnan arviointi

Seuraavissa taulukoissa arvioidaan toimialakohtaisesti valtuuston asettamien sitovien toiminnan tavoitteiden toteutumista tilikaudelta 2021.

● = tavoite on toteutunut ● = tavoite on osittain toteutunut ● = tavoite ei ole toteutunut

4.1 Elinvoima- ja tekniset palvelut

Elinvoima- ja teknisen toimialan kehittämisohjelma vuosille 2018 - 2021 hyväksyttiin valtuustossa 15.4.2019. Keskeisin toimielimen tehtävä on vahvistaa kaupungin kasvu- ja vetovoimatekijöitä edistämällä asuinrakentamista kaavoituksella ja infrarakentamisella. Kehittämisohjelma tukee yritysten mahdollisuuksia sijoittua ja toimia menestyksellisesti Orimattilassa.

Toimenpiteet, keskeiset tavoitteet ja niiden tuloksellisuus (tilinpäätöksen mukaan)

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan toiminnalliset tavoitteet yhdyskuntatekniikkaa lukuun ottamatta ovat jääneet toteutumatta tai ne ovat toteutuneet vain osittain.

Elinvoima- ja teknisten palvelujen suoritteet ja tunnusluvut ovat toteutuneet pääosin talousarviota paremmin. **Tarkastuslautakunta kysyy, minkälainen tilastollinen muutos tilinpäätöksessä on tehty katuvalaistuksen energiankulutuksen seurannassa. Lisäksi tarkastuslautakunta kysyy, miksi maankaatopaikkojen kuormamäärät ovat toteutuneet merkittävästi alle talousarvion.**

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2021

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Yhdyskuntatekniikka: Yhdyskuntatekniikan investointien aikataulullinen ja taloudellinen toteutuminen suunnitellusti.	●
Yhdyskuntatekniikka: Infrapuolen ylläpidon (alueurakka) onnistunut kilpailutus.	●
Tilapalvelut: Toimitilojen kiinteistön kunnossapitosuunnitelman laatimisen jatkaminen puuttuvien kiinteistöjen osalta.	●
Elinvoiman lisääminen: Monipuolisen yritystonttitarjonnan mahdollistaminen. Osatavoite 1: toimenpidesuunnitelman laatiminen tonttimyynnin edistämiseksi Osatavoite 2: Villin teollisuusalueen toteuttamiseksi Sampola-Villin osayleiskaava valmistellaan ehdotusvaiheeseen.	●
Terveysten ja hyvinvoinnin edistäminen: Tiedotetaan liikunnan edistämismahdollisuuksista osana kaavoitusprosessia.	●
Elinvoima: Kaavavarannon riittävyyden varmistaminen.	●
Elinvoima: Elinkeino-ohjelmassa todettujen toimenpiteiden toteuttaminen.	●
Elinvoima: Hennan asuinalueen kehittäminen.	●

4.2 Sivistys- ja hyvinvointivaliokunta (1.1.-31.7.2021) / opetus- ja kasvatusvaliokunta sekä hyvinvointivaliokunta (1.8.-31.12.2021)

Tarkastuslautakunta toteaa, että sivistys- ja hyvinvointivaliokunta, opetus- ja kasvatusvaliokunta sekä hyvinvointivaliokunta pääsivät tavoitteisiinsa vain joiltakin osin. Tilanne on ollut haastava henkilöstömuutoksista johtuen ja koronapandemia on joiltakin osin myös vaikuttanut tavoitteiden saavuttamiseen. Kuitenkaan kaikilta osin koronan vaikutukset toiminnallisten tavoitteiden toteutumiseen eivät käy ilmi toimintakertomuksesta.

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2021

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Varhaiskasvatuspalvelut: Esiopetuksen paikallisen opetussuunnitelman sekä siihen liittyvien lomakkeiden arvioiminen ja päivittäminen.	●
Opetuspalvelut: Oppimisen tuen suunnitelma, perusopetus ja lukio.	●
Nuorisopalvelut: Nuorisopalveluiden henkilöstöresurssien käytön kehittäminen.	●
Liikuntapalvelut: Uuden tilavarausjärjestelmän käyttöönotto.	●
Laajan hyvinvointisuunnitelman laatiminen eri sidosryhmien kanssa vuosille 2022-2025 sekä kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön rakenteiden vakiinnuttaminen	●
Kirjastopalvelut: Kirjaston saatavuus- ja saavutettavuussuunnitelma valmis.	●
Kulttuuripalvelut: Kulttuuripalvelut tiivistävät yhteistyötä elinkeinoelämän, yrittäjien ja 3-sektorin kanssa.	●
Museopalvelut: Taidemuseo järjestää nykyistä useampia vierailevia näyttelyitä ja kotiseutumuseon piha-alueen käyttömahdollisuuksia laajennetaan.	●
Sivistystoimen hallinto: Henkilöstön kehittäminen.	●
Terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen: Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman päivitys.	●

Muita havaintoja

Terveyden ja hyvinvoinnin tavoitteena ollut lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman päivitys on yksi lastensuojelulain lakisääteisistä tehtävistä. Tarkastuslautakunta toivoo, että tavoiteasetannassa tulisi lakisääteisten tavoitteiden lisäksi huomioiduksi myös kaupungin omat tavoitteet.

Näkemyksemme mukaan museotoiminnan tavoitteet tulisi eriyttää perusnäyttelyn ja erillisnäyttelyiden kesken.

Tarkastuslautakunta kysyy, miten koronapandemiasta aiheutuneet lisäkustannukset ovat muodostuneet Hyvinvointivaliokunnan osalta.

4.3 Kaupunginhallitus, kaupunginvaltuusto ja konsernihallinnon toimiala

Strategia

Hallinnon keskeisin strateginen tehtävä on talouden tasapainon säilyttäminen. Vuoden 2021 tavoitteet ovat tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan toteutuneet hyvin. Vuosien 2018 ja 2019 alijäämäisten tilinpäätöksen jälkeen tilikausilla 2020-2021 on päästy jälleen positiiviselle uralle talouden näkökulmasta. Investoinnit ovat jatkuneet merkittävinä, mikä lisää painetta taloudelle tulevina vuosina. Kuitenkaan elinkeinotoimintaa edistäviä tutkimus- ja kehittämishankkeita ei vuoden 2021 aikana ollut. MAL- ja HINKU-sopimukset avaavat mahdollisuuksia uudenlaisen elinvoiman kehittämishankkeisiin, joihin tarkastuslautakunta toivoo selkeitä tavoitteita.

Koronapandemiolla on ollut edelleen vaikutusta kaupungin talouteen. Tilinpäätös oli 3,66 milj. euroa ylijäämäinen. Kaupungin lainakanta asukasta kohti oli 4 110 euroa, mikä on Päijät-Hämeen kuntien keskiarvoa (5 357 €/as.) alemmalla tasolla. Konsernin lainakanta on ollut tilinpäätöspäivänä 5 203 euroa per asukas. Vuosikatteen kehitys on tilikausilla 2020-2021 ollut positiivista. Vuosikatteen osuus poistoista oli päättyneenä vuonna 167 prosenttia, kun se edellisvuonna oli 203 prosenttia. Positiivisesta kehityksestä huolimatta toiminnan ja investointien rahavirta oli 10,5 milj. euroa negatiivinen, mutta suunnitelman mukainen. **Tarkastuslautakunta kysyy, miten kaupunginhallitus on ottanut huomioon tulorahoituksen riittävyyden investoinneista aiheutuneisiin menoihin. Lisäksi tarkastuslautakunta kysyy, tulisiko taloussuunnitelmaa päivittää jo vuoden 2022 aikana.**

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2021

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Tasapainoinen talous.	●
Esimiestyön kehittäminen.	●
Työllisyyspalveluja kehitetään ammatillisesti ja tavoitteellisesti palveluohjauksen ja työhönvalmennuksen keinoin.	●
Uusien luottamushenkilöiden perehdytys.	●
Uudet toimintatavat asiakaspalveluun.	●
Ateriapalveluiden keittiöverkkosuunnitelman laadinta.	●
Saavutettavuuden ja asiakaspalvelun kehittäminen maaseututoimen yhteistoiminta-alueella.	●
Kaupungin laajan hyvinvointisuunnitelman laatiminen, kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön rakenteiden vakiinnuttaminen ja maahanmuuttotyön kehittäminen.	●

Muita havaintoja

Kaupungin tulos muodostui poikkeuksellisen hyväksi valtionosuuksien ja verotulojen ylitysten sekä HYKY:n palvelujen ostot alitusten johdosta. Tämä on huomioitava erityisesti tasapainoista taloutta koskevien tavoitteiden analysoinnissa.

Henkilöstölle on vuonna 2021 teetetty työhyvinvointikysely. **Tarkastuslautakunta kysyy, miten kyselyn tuloksista on tiedotettu ja miten niitä aiotaan hyödyntää työyhteisön kehittämisessä. Lisäksi kysymme, miten 12/2020 hyväksytyt viestintäohjeet on tiedotettu henkilöstölle ja luottamushenkilöille.**

4.4 Ympäristövaliokunta

Strategia

Ympäristönsuojelun osalta toiminnan painopistealueena on sähköisen asioinnin käyttöönotto. Kyse on viranomaisille annetusta tehtävästä, joka on oltava käytössä vuoden 2021 loppuun mennessä. Rakennusvalvonnassa pyritään siirtämään kaikki saapuva rakennuslupa-aineisto sähköiseen asiointijärjestelmään. Orimattilan kaupunki on vuonna 2020 saanut oman OLAN OMA ILMASTO-OHJELMA 2020-2030 ilmasto-ohjelman.

Ympäristövaliokunnan osalta tulot pysyivät budjetissa ja menot ylittyivät noin 6 %. Toimintakate oli n. 21 000 € muutettua talousarviota heikompi, joka aiheutui Lokkilammen alueen puhdistamisen kustannuksista, jotka olivat n. 100 000 €.

Tarkastuslautakunta ilmaisee huolensa ympäristövaliokunnan alaisen toiminnan resurssien riittävydestä lakisäätteisten tehtävien hoitamiseen.

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2021

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Rakennusvalvonta: Kaikki luvat muunnetaan sähköiseen muotoon	●
Ympäristönsuojelu: Ympäristönsuojelun osalta sähköiseen lupamenettelyyn siirtyminen	●

Muita havaintoja

Tarkastuslautakunta toistaa edellisvuoden arviointikertomuksessa esitetyn kehittämissuosituksen, että tilinpäätöksessä avattaisiin ympäristövaliokunnan tavoitteita ja niiden vaikuttavuutta kuntalaisille tarkemmin. Osa tavoitteista on hyvin teknisiä eikä niiden vaikuttavuus kuntalaiselle juuri välity raportoinnista.

Tarkastuslautakunta kysyy, miksi jätehuollon liittymisaste (68 %) on jäänyt niin merkittävästi tavoitteena olleesta 94 %:sta.

4.5 Vesilaitos taseyksikkö

Arviointi toiminnan tavoitteiden toteutumisesta 2021

Tavoite	Tarkastuslautakunnan arvio tavoitteen toteutumisesta
Asiakaslähtöisen toiminnan kehittäminen	●
Henkilöstön työtyytyväisyyden parantaminen	●
Vesijohtoverkoston aktiivisen käytön kehittäminen.	●
Energian käytön tehostaminen.	●
Vedenjakelun vähäisten laatuhäiriöiden määrän vähentäminen (ruoste, ilma yms.)	●

Vesilaitos-taseyksikön tavoitteet saavutettiin käytännössä vain osittain. Tarkastuslautakunta toteaa, että investoinnit vesijohtoverkostoon ovat supistuneet edelleen. Nykyisellä tahdilla verkoston uusiminen vie aikaa yli 300 vuotta, mitä voidaan pitää kestämättömänä kehityksenä.

5. Strategian toteutuminen ja tuloksellisuuden kokonaisarviointi

Orimattilan kaupungin valtuustokaudelle 2017–2021 laadittua strategiaa toteutettiin nyt kolmatta vuotta. Sen kärjiksi on nimetty kolme teemaa onnistuva Orimattila, onnellinen Orimattila ja oivaltava Orimattila. Vuoden 2021 arviointia vaikeuttaa osaltaan syksyllä 2021 voimaan astunut hallintouudistus; esimerkiksi elinvoiman edistymisen toteuttamisen päävastuu on ollut kahdella eri toimielimellä. Lisäksi Covid 19 -epidemian johdosta viimeinen valtuustovuosi oli haasteellinen.

Arviointivuonna 2021 mittareita oli 33 kpl, vuoden 2020 toimintaa arvioitiin 29 mittarilla. Tavoite toteutui 13 kohdassa suunnitellusti, osittain 10 kohdassa. Taloudellista tai toiminnallista tavoitetta ei saavutettu 10 kohdassa. Taloudellisia tuloksia arvioitaessa on hyvä havaita, onko toimielin pystynyt pitäytymään alkuperäisessä talousarviossa vai onko budjettiin jouduttu tekemään muutoksia.

Miten mittarit ja tulokset vastasivat kysymykseen strategian toteutumisesta? Kolme strategia-aluetta on jaettu 12 avaintavoitteeseen. Kutakin osatavoitetta oli tarkoitus mitata puolestaan 2–6 mittarilla. Avaintavoitteiden onnistumisia on haasteellista arvioida, koska viidestä osatavoitteesta ovat olleet vastuussa kaikki toimialat. Tällöin jää epäselväksi, kuka on ollut viime kädessä vastuussa tavoitteen saavuttamisesta tai tavoiteohjelman koordinoinnista. Tarkastuslautakunta toteaa lisäksi, ettei kaikkia mittareita ole käytetty täysimääräisesti tai säännöllisesti. Osa toimielinten mittareista ei avaa tavoitteiden saavuttamista. Tällaisia ovat mm. pienten hankkeiden, kuten laitteiden ja uusien ohjelmistojen käyttöönotto.

Vetovoima ja kasvu. Asukasluvun kehitys on ollut edelleen negatiivinen. Monia elinvoimaa tukevia yksittäishankkeita ja kokeiluja on kuitenkin käynnistetty. Monet suunnitellut kyselyt, kuten muuttajatutkimus ja jatkuvat kuntalaiskyselyt, ovat jääneet toteuttamatta.

Yhteisöllisyys ja osallistuminen. Tavoitteena on ollut seurata kuntalaisten tavoittamista ja osallistamista eri kanavien toimivuutta arvioiden. Monia toiminnallisia uudistuksia on tehty kuten chat-palveluiden käyttöönotto. Monia määrällisiä strategian mittareita, kuten verkkosivujen kävijämäärät tai aluejohtokuntien itsearviointi, ei ole raportoitu. Näin ollen toimenpiteiden vaikuttavuuden täysimääräinen arviointi ei tilinpäätöstietoja hyödyntäen ole mahdollista. Toisaalta erilaisia kulttuuritapahtumia järjestettiin Covid 19 -pandemiasta huolimatta.

Toimintojen kehittäminen. Organisaatiouudistus tehtiin 2021 ja myös henkilöstötutkimus toteutettiin. Myös Timmi-järjestelmän käyttöönotto tukee tavoitteita. Sen sijaan Yhteinen olohuone -hankkeen ja innostamisjärjestelmän eteneminen ei ole ollut toimenpideseurannassa.

Tarkastuslautakunta kysyy, miten uuden strategian toteutumisen koordinointi ja seuranta varmistetaan kesäkuusta 2022 alkaen.

6. Muita yleisiä havaintoja

Myös arviointivuonna 2021 Covid 19 -pandemia on vahvasti vaikuttanut kaupungin toimintaan kaikilla tasoilla niin viranhaltijoiden kuin luottamushenkilöiden kohdalla. Monet strategiaa tukevat selvitykset ovat joko siirtyneet tai jääneet tekemättä.

Hallintouudistus, joka astui voimaan elokuussa 2021, on osin ollut käynnistysvaiheessa ja siihen kohdistetut odotukset ja mahdolliset positiiviset tulokset näkyvät vasta toimintavuonna 2022.

Kaupungin viranhaltijajohdossa on tapahtunut ja tulee tapahtumaan merkittäviä henkilömuutoksia. **Tarkastuslautakunta kysyy, miten kaupunki on varautunut ns. hiljaisen tiedon säilymiseen henkilöiden vaihtuessa.**

Useiden avainhenkilöiden lähdöt ja avoimien tehtävien haasteellinen täyttäminen on osaltaan vaikeuttanut etenkin kaupungin johtoryhmän toimintaan, mikä on lykännyt joitakin hankkeita. **Tarkastuslautakunta kysyy, miten varahenkilöjärjestelmää on ajateltu kehitettävän, jotta henkilövaihdokset eivät aiheuttaisi häiriötä arkeen tai keskeytyksiä kehityshankkeisiin.**

7. Yhteenveto

Tarkastuslautakunta toteaa, että taloudellisesti vuosi 2021 oli tuloksellinen. Tähän vaikuttivat mm. valtion maksamat Korona-avustukset, budjetoitua suuremmat verokertymät, budjetoinnin ylittäneet pääomatulot ja satunnaiset muut tulot. Myös PHHYKY:n hyvä talousvuosi mahdollisti kuntaosuuksien palautuksia, jotka vahvistivat kaupungin tulosta. Jatkossa on kuitenkin varauduttava kuntien rahoituspohjan ja toimintaympäristön muutokseen. Keskeisin muutos on hyvinvointialueiden täysimääräinen käynnistyminen vuoden 2023 alusta.

Tarkastuslautakunta kiinnitti vuoden 2020 kertomuksessaan huomioita henkilöstön hyvinvointiin ja jaksamiseen. Korjaaviin toimenpiteisiin on ryhdytty vuonna 2021. Tästä esimerkkinä kulttuuri/liikuntaseteleiden kohdistaminen vakituiselle henkilökunnalle. Tuoreesta henkilöstötutkimuksesta kuitenkin selviää, että kriittinen palaute johtamista ja viestintää kohtaan on edelleen kasvanut. Omaan työhön ja lähiesimieheen ollaan kuitenkin varsin tyytyväisiä. **Tarkastuslautakunta suosittaa, että pois-lähtevät henkilöt haastateltaisiin järjestelmällisesti.** Tarkastuslautakunta korostaa, että jatkossa työhyvinvointiin panostaminen sekä henkilöstön osaamisen kehittäminen ovat keskeiset haasteet tulevaisuudessa.

Uuden strategian laadinta aloitettiin kesäkuussa 2021 valitun valtuuston työnä ja se oli melko pitkällä alkuvuodesta 2022. Sen täysimääräinen hyödyntäminen pääsee käyntiin syksyllä 2022. Tarkastuslautakunta esittää, että uudessa strategiassa hyödynnettäisiin soveltuvin osin vuonna 2021 hallintokuntien käytössä olleita mittareita siltä osin, kuin ne soveltuvat uuden strategian seurantaan. Näin voidaan kaupungin kehitystä arvioida useamman vuoden ajanjaksolta.

Lopuksi tarkastuslautakunta haluaa lämpimästi kiittää viranhaltijoita ja luottamushenkilöitä hyvästä yhteistyöstä.

8. Allekirjoitukset

Orimattilassa 23.5.2022

Juha Aalto
puheenjohtaja

Kirsti Laatumen
varapuheenjohtaja

Tuija Kosonen
jäsen

Salla Ritala
jäsen

Saku Salminen
jäsen

Liite I Tunnuslukujen laskentakaavat

Lähde:

Yleisohje kunnan ja kuntayhtymän tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta,
Kirjanpitolautakunnan kuntajaosto

Toimintatuotot / toimintakulut %

Toimintakate on toimintatuottojen ja -kulujen erotus, joka osoittaa verorahoituksen osuuden toiminnan kuluista. Maksudahoituksen osuutta toimintamenoista kuvataan tunnusluvulla, joka lasketaan kaavasta:

Toimintatuotot prosenttia toimintakuluista

$$= 100 * \text{Toimintatuotot} / (\text{Toimintakulut} - \text{Valmistus omaan käyttöön})$$

Kunnan toimintojen organisointi, kuten toimintojen yhtiöittäminen ja kuntien välinen yhteistoiminta vaikuttavat tunnusluvun arvoon ja selittävät kuntakohtaisia eroja.

Vuosikate / poistot %

Vuosikate osoittaa tulo- ja poistokatteiden, jotka jäävät käytettäväksi investointeihin, sijoituksiin ja lainan lyhennyksiin. Vuosikate on keskeinen kateluku arvioitaessa tulo- ja poistokatteiden riittävyyttä. Perusoletus on, että mikäli vuosikate on siitä vähennettävien poistojen suuruinen, kunnan tulo- ja poistokate on riittävä. Vuosikatteen ja poistojen vertailussa on vakiintunut käyttöön seuraava tunnusluku:

Vuosikate prosenttia poistoista

$$= 100 * \text{Vuosikate} / \text{Poistot ja arvonalentumiset}$$

Kun tunnusluvun arvo on 100 %, oletetaan kunnan tai kuntayhtymän tulo- ja poistokatteiden olevan riittävä. Oletusta voidaan kuitenkin pitää pätevänä vain, jos poistot ja arvonalentumiset vastaavat kunnan keskimääräistä vuotuista investointitasoa pitkällä aikavälillä. Investointineilla tarkoitetaan tällöin poistonalaisten investointien omahankintamenoa, joka saadaan vähentämällä hankintamenoista valtionosuudet ja muut rahoitusosuudet.

Investointitaso määritetään voimassa olevasta investointisuunnitelmasta, jonka aikajänne on riittävä keskimäärän osoittamiseksi. Jos poikkeuksellisen suuri poistonalainen investointihanke ajoittuu suunnittelukaudelle tai investointeja on taloussuunnitelmassa leikattu ja siirretty suunnitelman ulkopuolelle, on investointitasoa arvioitava taloussuunnittelukautta pitemmällä jaksolla.

Tulo- ja poistokate on ylijäämäinen, kun vuosikate ylittää poistot, ja alijäämäinen, kun vuosikate alittaa poistot. Myös nämä väittämät pitävät paikkansa vain, jos poistot vastaavat keskimääräistä vuotuista investointitasoa.

Jos vuosikate on negatiivinen, on kunnan tulo- ja poistokate heikko.

Vuosikate euroa/asukas

Vuosikate asukasta kohden on yleisesti käytetty tunnusluku tulo- ja poistokatteiden riittävyyden arvioinnissa. Kuntakohtainen tavoitearvo tunnusluvulle saadaan jakamalla edellä mainittu keskimääräinen vuotuinen investointitaso asukasmäärällä.

Keskimääräistä, kaikkia kuntia koskevaa tavoitearvoa ei voida asettaa. Kuntakohtaisia eroja selittävät toimintojen organisointi ja palvelutoiminnan laajuus. Asukasmääränä tunnusluvussa käytetään asukaslukua tilikauden lopussa.

Erityisesti silloin, kun kunnan talouden tasapainoa ja liikkumavaraa verrataan muihin kuntiin, on otettava huomioon erot veroproसेnteissa. Riittävä tulo- ja poistokate voi kahdessa vertailukunnassa olla saavutettu erilaisella verorasitteella kuntalaisiin.

Tilikauden tulos on tilikaudelle jaksotettujen tulojen ja menojen erotus, joka lisää tai vähentää kunnan omaa pääomaa. Tilikauden tulokseen saattaa olennaisesti vaikuttaa satunnaiset tuotot tai kulut, mistä syystä tulo- ja poistokatteiden riittävyyden arviointia ei voida määrittellä sen perusteella.

Tilikauden tuloksen jälkeen esitettävät erät ovat poistoero- ja tuloksenkäsittelyeriä. Ylijäämäinen tilikauden tulos voidaan siirtää varauksiin, rahastoida tai liittää tilinpäätöstä seuraavan vuoden tilinpäätöksessä edellisiltä vuosilta kertyneeseen yli- tai alijäämään. Ylijäämää lisääviä tai alijäämää vähentäviä eräitä ovat varausten ja rahastojen vähentäminen.

Investointien tulo- ja poistokate, %

$$= 100 * \text{Vuosikate} / \text{Investointien omahankintameno}$$

Investointien tulorahoitus -tunnusluku kertoo, kuinka paljon investointien omahankintamenosta on rahoitettu tulorahoituksella. Tunnusluku vähennettynä sadasta osoittaa prosenttiosuuden, mikä on jäänyt rahoitettavaksi pääomarahoituksella eli pysyvien vastaavien hyödykkeiden myynnillä, lainalla tai rahavarojen määrää vähentämällä.

Investointien omahankintamenolla tarkoitetaan rahoituslaskelman investointimenoja, joista on vähennetty rahoituslaskelmaan merkityt rahoitusosuudet.

Kassan riittävyys (pv)
= $365 \text{ pv} \times \text{Rahavarat } 31.12. / \text{Kassasta maksut tilikaudella}$

Kunnan maksuvalmiutta kuvataan kassan riittävyytenä päivissä. Tunnusluku ilmaisee, monenko päivän kassasta maksut voidaan kattaa kunnan rahavaroilla. Rahavaroihin lasketaan rahoitusarvopaperit sekä rahat ja pankkisaamiset. Kassasta maksut kootaan seuraavista tilikauden tuloslaskelman ja rahoituslaskelman eristä:

Tuloslaskelmasta:

Toimintakulut - Valmistus omaan käyttöön, Korkokulut, Muut rahoituskulut

Rahoituslaskelmasta:

Investointimenot, Antolainojen lisäys, Pitkäaikaisten lainojen vähennys (lyhennykset)

Kassan riittävyys voidaan esittää myös kuukausittaisena lukusarjana tai graafisesti. Rahavarojen määränä käytetään tällöin joko kuukauden päiväkohtaista keskiarvoa tai valittua kuukauden määräpäiväsaldoa. Kassasta maksuina käytetään kuukauden kassasta maksuja ja päiväkerroina 30 pv.

Lainat euroa/asukas

Asukaskohtainen lainamäärä lasketaan jakamalla alla esitetty lainakanta tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaisella kunnan asukasmäärällä.

Lainakanta 31.12.

= Vieras pääoma - (Saadut ennakot + Ostovelat + Siirtovelat + Muut velat)

Kunnan lainakannalla tarkoitetaan korollista vierasta pääomaa. Lainakantaan lasketaan tällöin koko vieras pääoma vähennettynä saaduilla ennakoilla sekä osto-, siirto- ja muilla veloilla.

Kertynyt ylijäämä (alijäämä), €/asukas

= $[\text{Edellisten tilikausien ylijäämä (alijäämä)} + \text{Tilikauden ylijäämä (alijäämä)}] / \text{Asukasmäärä}$

Luku osoittaa asukaskohtaisen kertyneen ylijäämän tai katettavan kertyneen alijäämän määrän. Asukasmääränä käytetään tilinpäätösvouden päättymispäivän mukaista kunnan asukasmäärää.